

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-ЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ГРАФІЧНИХ ДИЗАЙНЕРІВ

PEDAGOGICAL CONDITIONS FOR FORMATION OF PROFESSIONAL AND ETHICAL CULTURE OF FUTURE GRAPHIC DESIGNERS

У статті висвітлено педагогічні умови, які сприяють формуванню професійно-етичної культури в майбутніх графічних дизайнерів. На підставі теоретичного аналізу проведено власну наукову експертну оцінку педагогічних умов. Аналіз науково-педагогічної літератури та результати експертної оцінки вагомості умов дозволили нам визначити такі педагогічні умови, які сприятимуть формуванню професійно-етичних цінностей, знань та умінь майбутніх графічних дизайнерів: створення відповідного професійно-етичного та творчого дизайн-середовища; формування позитивної мотивації до професійно-етичного вдосконалення, самовдосконалення і саморозвитку; залучення майбутніх графічних дизайнерів до виробничого навчання з метою акцентування формування професійно-етичної культури; ознайомлення студентів із професійними, етичними нормами і гуманістичними цінностями дизайн-діяльності.

Ключові слова: педагогічні умови, вагомість умов, обставини формування професійно-етичної культури графічних дизайнерів.

В статье освещены педагогические условия, способствующие формированию профессионально-этической культуры у будущих графических дизайнеров. На основании теоретического анализа дана собственная научная экспертная оценка педагогических условий. Анализ научно-педагогической литературы и результаты экспертной оценки значимости условий позволили нам определить следующие педагогические условия, способствующие формированию профессионально-этических ценностей, знаний и умений будущих графических дизайнеров: создание соответствующей

профессионально-этической и творческой дизайн-среды; формирование положительной мотивации к профессионально-нравственному совершенствованию и саморазвитию; привлечение будущих графических дизайнеров к производственному обучению с целью акцентирования формирования профессионально-этической культуры; ознакомление студентов с профессиональными, этическими нормами и гуманистическими ценностями дизайн-деятельности.

Ключевые слова: педагогические условия, значимость условий, обстоятельства формирования профессионально-этической культуры графических дизайнеров.

The article highlights the pedagogical conditions that contribute to the formation of professional and ethical culture in future graphic designers. On the basis of theoretical analysis, an own scientific expert assessment of pedagogical conditions was conducted. The analysis of scientific and pedagogical literature and the results of the expert assessment of the significance of the conditions allowed us to determine the following pedagogical conditions that will contribute to the formation of professional and ethical values, knowledge and skills of future graphic designers: the creation of an appropriate professional, ethical and creative environment design; formation of positive motivation for professional and ethical perfection, self-improvement and self-development; the involvement of future graphic designers in production training in order to emphasize the formation of professional and ethical culture; acquaint students with professional, ethical norms and humanistic values of design activities.

Key words: pedagogical conditions, weight of conditions, circumstances of formation of professional and ethical culture of graphic designers.

УДК 377/378:766.05:174

Прохорчук П.С.,
молодший науковий співробітник,
аспірант
Інституту професійно-технічної освіти
Національної академії
педагогічних наук України

Постановка проблеми у загальному вигляді.

В умовах складних економічних відносин, що спостерігаються сьогодні в Україні, проблеми професійної етики, культури, моральності особливо актуальні для становлення сучасного фахівця. Поняття морально-етичного візуального ряду, гуманне ставлення людей один до одного відіграють важливу роль у становленні, формуванні культури і моральності нового покоління.

Інтеграція гуманітарно-етичної та фахової підготовки повинна дати свій позитивний поштовх до формування не лише професійно сформованого, але і морально свідомого фахівця. Зокрема, гуманізація такої технічно-творчої професії, як графічний дизайнер, стає важливим чинником для створення сприятливого візуально-культурного середовища, що нас оточує. Зрозуміло, що врахувати всю систему цілеспрямованого розвитку професійної етики студентів досить важко, тому

необхідно визначити основні, домінантні педагогічні умови, обґрунтувати їх.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Праці таких науковців, як: М.О. Пічкур, А.А. Каленський, Н.С. Тимченко, М.І. Михнюк, Ю.І. Колісник-Гоменюк, С.А. Гаряча, С.О. Щабельник, Н.О. Олексієнко, Л.О. Ковальчук, А.О. Агаркова, О.І. Денищик, З.Ю. Макара, І.В. Тарабріна, дають приблизне уявлення щодо умов формування професійно-етичної культури графічних дизайнерів у коледжах.

Проте під час аналізу педагогічної літератури виявлено, що проблемі формування цієї культури в графічних дизайнерів не приділено достатньої уваги.

Методи дослідження. У процесі дослідження застосовано такі методи: аналіз, синтез, узагальнення, систематизацію, вивчення попереднього досвіду, анкетування й експертну оцінку.

Виклад основного матеріалу. У результаті наукового аналізу проблеми формування профе-

сійно-етичної культури майбутніх графічних дизайнерів виникла потреба визначення низки педагогічних умов, які забезпечать ефективну побудову цього процесу. Теоретичний аналіз показав нам, що в «Тлумачному словнику української мови» ідеться про «необхідну обставину, яка робить можливим здійснення, створення чого-небудь або сприяє чомусь».

У «Філософському словнику» умови визначають зовнішні обставини, які детермінують виникнення певного явища, результат цілеспрямованої діяльності [13].

Отже, педагогічні умови розуміємо як сукупність різнопланових соціально-педагогічних і дидактичних чинників, процесів, обставин, необхідних і достатніх для виникнення та раціонального стійкого функціонування або зміни певної педагогічної

системи. У нашому дослідженні педагогічні умови формування професійно-етичної культури майбутніх графічних дизайнерів відображають взаємодію гуманізації навчально-виховного процесу, професійної підготовки дизайн-фахівців та гуманізації суспільства, взаємовплив єдиного освітнього простору та новітніх технологій, які впроваджуються в дизайн-галузь.

За способом впливу на педагогічний процес виділяють такі види педагогічних умов: зовнішні (виробничі, культурні, суспільні, географічні, політичні) та внутрішні (естетичні, особисто-рефлексивні, навчально-матеріальні, морально-психологічні). У наведеній таблиці (Табл. 1) показано результати аналізу дисертаційних робіт, де перелічено основні педагогічні умови формування професійно-етичної культури.

Таблиця 1

Педагогічні умови формування професійно-етичної культури майбутніх графічних дизайнерів у дослідженнях учених

№ з/п	Автор	Педагогічні умови
1.	М.О. Пічкур [10, с. 95]	– інтеграція загальноосвітніх, загальнопрофесійних і спеціальних навчальних дисциплін, яка здійснюється на основі методу «проектного навчання»; – ініціювання рефлексії як механізму навчально-проектної діяльності студентів; – комплексна реалізація в процесі професійної підготовки майбутніх художників-дизайнерів культурологічного й синергетичного підходів; – взаємозв'язок теоретичної й практичної підготовки майбутнього художника-дизайнера на принципах контекстного навчання, коли за допомогою всієї системи дидактичних форм організації навчальної діяльності, методів і засобів моделюється міжпредметний і соціальний зміст майбутньої професійної діяльності фахівця, а засвоєння ним теоретичних і практичних знань накладено на канву цієї діяльності.
2.	А.А. Каленський [4, с. 256–257]	– ознайомлення студентів із професійними знаннями, етичними нормами і гуманістичними цінностями соціально-педагогічної діяльності; – наявність широкого спектра практичних форм роботи, спрямованих на розвиток умінь і навичок професійної і міжособистісної взаємодії; – об'єднання всіх компонентів процесу формування професійно-етичної культури в єдину цілеспрямовану систему виховання майбутніх соціальних педагогів у ЗВО.
3.	Н.С. Тимченко [12, с. 103]	– раціональний добір навчального матеріалу; – комплексне і творче застосування ефективних методів і прийомів, спрямованих на його засвоєння, вибір оптимального їх поєднання з урахуванням особливостей курсанта, групи; – створення атмосфери творчого процесу міжособистісного спілкування; залучення курсантів до активної пізнавальної діяльності; – стимулювання прагнення до морального самовиховання, самовдосконалення, відданості своїй справі.
4.	М.І. Михнюк [8, с. 234]	– формування позитивної мотивації до професійно-педагогічного вдосконалення, самовдосконалення і саморозвитку; – навчання в Школі розвитку професійної культури; розвиток суб'єкт-суб'єктної взаємодії в системі «наставництво – тьюторство – коучинг»; – стажування у вищих навчальних закладах та на високотехнологічних будівельних об'єктах.
5.	Ю.І. Колісник-Гоменюк [6, с. 113]	– забезпечення професійної спрямованості змісту гуманітарної підготовки; – застосування комплексу психолого-педагогічних підходів (аксіологічний, культурологічний, компетентнісний, особистісний); – упровадження інтерактивних методик управління пізнавальною діяльністю; – цілеспрямована підготовка викладачів соціально-гуманітарних дисциплін до формування професійно-етичної культури майбутніх медиків.
6.	С.А. Гаряча [2, с. 11]	– актуалізації знань учнів, введення етичних понять, ознайомлення із правилами етикету; – сприйняття й осмислення здобутих знань за допомогою практикумів (виховні ситуації, художні тексти, аналіз поведінки героїв, життєві приклади); – самостійне узагальнення та відкриття моральних істин, правил поведінки; – визначення критеріїв оцінки вчинку згідно із «золотим» правилом етики («не роби іншому того, чого не бажаєш собі»); – закріплення набутих знань у практичній діяльності (розв'язання моральних завдань, виконання творчих завдань, участь у рольових і ділових іграх, аналіз проблемних ситуацій тощо).

№ з/п	Автор	Педагогічні умови
7.	С.О. Щабельник [14, с. 9]	– розвиток потребово-мотиваційної сфери особистості студента; – організація освітнього процесу на основі продуктивної творчої діяльності, спільної проектної діяльності студентів і викладачів, поетапного неперервного залучення студентів до навчально-професійної діяльності, ініціюванні рефлексії індивідуально-професійного розвитку; – розроблення навчально-методичного забезпечення; – педагогічний контроль і корекція процесу формування професійної культури; – комплексне діагностування й оцінка рівня сформованості професійної культури.
8.	Н.О. Олексієнко [9, с. 12]	– створення відповідного морально-культурного освітньо-виховного середовища; – підготовка викладачів; – рефлексивний саморозвиток і самовиховання; – застосування інноваційних технологій, виховних методик тощо; зв'язок з іншими організаціями, закладами; – урахування зовнішнього впливу на курсантів; – розроблення та вдосконалення навчально-методичних матеріалів тощо.
9.	Л.О. Ковальчук [6, с. 20]	– чітке цілепокладання; – створення позитивної мотивації студентів; – ґрунтовне оволодіння студентами основами педагогічної етики; – моделювання культурно-освітнього середовища; – моніторинг рівня сформованості етичної культури майбутніх педагогів.
10.	А.О. Агаркова [1, с. 10]	– органічне поєднання теоретичного вивчення медичної етики та досвіду морально-етичної поведінки лікарів-практиків і практичного застосування набутих знань, умінь і навичок у процесі навчання та практичної медичної діяльності; – спрямування учасників навчально-виховного процесу вищих навчальних закладів на формування професійно-етичної культури шляхом включення їх у комунікативну взаємодію; – формування в студентів умінь налагоджувати професійні морально-етичні стосунки завдяки залученню їх до інноваційних форм позанавчальної роботи.
11.	О.І. Денищик [3, с. 119]	– реалізація сучасних освітніх технологій; удосконалення соціально-педагогічної складової частини змісту навчання; – інтенсифікація виховної функції науково-педагогічних працівників, кураторів, наставників студентських груп; – посилення впливу студентських колективів та їх самоврядних структур щодо залучення молоді до інтелектуально-пізнавальної, культурно-просвітницької та громадської діяльності.
12.	З.Ю. Макар [7, с. 154]	– застосування методів і прийомів, спрямованих на розвиток художньо-образного мислення, творчої уяви і фантазії; – використання інноваційних технологій для формування професійних умінь майбутніх дизайнерів; – забезпечення мотивації до творчого саморозвитку завдяки участі в конкурсах і виставках.
13.	І.В. Тарабріна [11, с. 13]	– здійснення професійної підготовки студентів на основі культурологічного та синергетичного підходів; – більш раннє «занурення» студентів у професійні проблеми з метою акцентованого формування професійної культури майбутніх дизайнерів; – реалізація змісту і технологій професійної підготовки майбутніх дизайнерів у логіці контекстного навчання, – усвідомлення майбутніми дизайнерами змістовного наповнення мотиваційно-ціннісного, технологічного й особистісно-творчого компонентів професійної культури.

На підставі теоретичного аналізу ми вирішили провести власну наукову експертну оцінку. Це дослідження складалося із двох етапів. На першому етапі завдяки пілотажному дослідженню визначена низка педагогічних умов, забезпечення яких сприяє формуванню професійно-етичної культури графічних дизайнерів. Методом опитування науковців інституту ПТО, викладачів мистецьких коледжів (зокрема, коледж мистецтв та дизайну КНУТД та Мистецький коледж мистецького моделювання та дизайну), дизайнерів-практиків (30 осіб), задіяних у підготовці графічних дизайнерів.

На другому етапі науково-педагогічного експертизи педагогічних умов було заплановано визначення домінантних, основних з наведеного переліку обставин, за умови забезпечення яких

формування професійних, етичних здібностей та ціннісних орієнтацій буде продуктивним. Із цією метою складено анкету експертного оцінювання, до якої включено 12 умов із запропонованого вище списку. Експертна група (16 осіб) складалася з викладачів мистецьких коледжів та науковців, які досліджували проблему підготовки дизайнерів, етики, професійної культури тощо. В експертній анкеті експертам пропонувалося з наведеного списку педагогічних умов обрати п'ять основних, які найбільше впливають на формування професійно-етичної культури графічних дизайнерів

Аналіз науково-педагогічної літератури та результати експертної оцінки вагомості умов дозволили нам визначити такі педагогічні умови, які сприятимуть формуванню професійно-етич-

них цінностей, знань та умінь майбутніх графічних дизайнерів. Оцінка умов передбачала, що ті педагогічні умови, на які найчастіше вкажуть експерти, є найбільш «вагомими».

Результати експертного оцінювання «вагомості» педагогічних умов формування професійно-етичної культури графічних дизайнерів у коледжах подано в табл. 2.

Таблиця 2

Результати експертного оцінювання «вагомості» педагогічних умов формування професійно-етичної культури графічних дизайнерів у коледжах

№ з/п	Назва педагогічної умови	п*
1.	Формування позитивної мотивації до професійного та професійно-етичного вдосконалення, самовдосконалення і саморозвитку.	10
2.	Створення відповідного професійно-етичного дизай-середовища.	13
3.	Забезпечення мотивації до професійно-етичного та творчого саморозвитку завдяки участі в конкурсах і виставках.	4
4.	Ознайомлення студентів із професійно-етичними знаннями, етичними нормами і гуманістичними цінностями дизайн-діяльності.	10
5.	Інтеграція професійно-етичних, загальнопрофесійних і спеціальних навчальних дисциплін, яка здійснюється на основі методу «проектного навчання».	5
6.	Використання інноваційних технологій для формування професійно-етичних умінь майбутніх графічних дизайнерів.	8
7.	Застосування методів і прийомів, спрямованих на розвиток професійно-етичної культури: морального образного мислення, творчої професійної уяви та фантазії, професійно-етичної інтуїції.	5
8.	Цілеспрямована підготовка викладачів соціально-гуманітарних дисциплін до формування професійно-етичної культури майбутніх графічних дизайнерів.	3
9.	Залучення майбутніх графічних дизайнерів до виробничого навчання з метою акцентування формування професійно-етичної культури.	11
10.	Інтенсифікація етичної та моральної функцій науково-педагогічних працівників, кураторів, наставників студентських груп.	2
11.	Посилення впливу студентських колективів та їх самоврядних структур щодо залучення молоді до професійно-етичної, моральної та творчої діяльності.	2
12.	Спрямування учасників навчально-виховного процесу в коледжах на формування професійно-етичної культури шляхом включення їх в етично-комунікативну взаємодію.	6

п* – кількість експертів, що віднесли дану умову до п'яти найбільш вагомих

Отже, ми бачимо, що експерти визначили найбільш вагомими такі педагогічні умови: створення відповідного професійно-етичного та творчого дизайн-середовища; формування позитивної мотивації до професійно-етичного вдосконалення, самовдосконалення і саморозвитку; залучення майбутніх графічних дизайнерів до виробничого навчання з метою акцентування формування професійно-етичної культури; ознайомлення студентів із професійними, етичними нормами і гуманістичними цінностями дизайн-діяльності.

Висновки. Отже, проведене нами дослідження дозволяє стверджувати, що для формування професійно-етичної культури графічних дизайнерів у коледжах необхідно забезпечити чотири педагогічні умови, а саме: створення відповідного професійно-етичного та творчого дизайн-середовища, формування позитивної мотивації до професійно-етичного вдосконалення, самовдосконалення і саморозвитку, залучення майбутніх графічних дизайнерів до виробничого навчання з метою акцентування формування професійно-етичної культури. Реалізація цих педагогічних умов створює передумови для успішного формування професійно-етичної культури майбутніх графічних дизайнерів.

Перспективою наших подальших досліджень є вивчення організаційних форм навчання під час формування професійно-етичної культури графічних дизайнерів у коледжах.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Агаркова А.О. Формування професійно-етичної культури лікарів вищих навчальних закладів : автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.07. Київ, 2011. 227 с.
2. Гаряча С.А. Виховання основ етичної культури молодших школярів у навчально-виховному процесі : автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.07. Київ, 2010. 20 с.
3. Денищик О.І. Формування моральної культури як складової професійної підготовки майбутніх юристів : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.07. Хмельницький, 2010. 227 с.
4. Каленський А.А. Розвиток професійно-педагогічної етики у майбутніх викладачів спеціальних дисциплін вищих навчальних закладів аграрної та природоохоронної галузей : монографія. Київ : Компрінт, 2016. 391 с.
5. Ковальчук Л.О. Формування етичної культури особистості як умова морального становлення майбутнього педагога в системі професійної підготовки. *Вісник Львівського університету. Серія «Педагогічна»*. 2016. Вип. № 30. С. 13–23.

6. Колісник-Гоменюк Ю.І. Формування професійно-етичної культури майбутніх фахівців у процесі гуманітарної підготовки в медичних коледжах : монографія. Львів : КВП «Край», 2013. 296 с.

7. Макар З.Ю. Формування професійних вмінь молодших спеціалістів-дизайнерів у процесі фахової підготовки : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Київ, 2015. 194 с.

8. Михнюк М.І. Теоретичні і методичні основи розвитку професійної культури викладачів спеціальних дисциплін будівельного профілю : дис. ... докт. пед. наук: 13.00.04. Київ, 2016. 652 с.

9. Олексієнко Н.О. Формування моральної культури у майбутніх бакалаврів цивільного захисту в процесі вивчення української мови : автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Львів, 2018. 22 с.

10. Пічкур М.О. Формування професійної культури майбутнього вчителя образотворчого мистецтва (на матеріалі композиції) : дис. ... канд. пед. наук.: 13.00.04. Київ, 2000. 42 с.

11. Тарабрина И.В. Формирование профессиональной культуры студентов-дизайнеров в вузе: автореф. дис. ... канд. пед. наук. Ставрополь, 2006. 23 с.

12. Тимченко Н.С. Формування професійно-етичних якостей майбутніх службовців-митників : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Київ, 2003. 239 с.

13. Философский энциклопедический словарь. Москва : ИНФА, 1998. 576 с.

14. Щабельник С.О. Формування професійної культури майбутніх дизайнерів у процесі вивчення педагогічних дисциплін : автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Харків, 2014. 20 с.